

... in 't regard vande beeltsnyderie van eenen cant de historien van het nieuwe testament ghelijck die heer ende meestere theodorus de donckere pastoor ende deken deser prochie sal opgeven desen precies te maecten inghevolghe de teeckeninghe aen ons ter handt ghedaen...

Uit het contract tussen de Lichterveldse prochie en beeldsnijder Van Wallegem, gedateerd 11 mei 1722.

Georges Van Wallegem, een verre verwant van de Lichterveldse beeldsnijder Pieter Van Wallegem, geeft uitleg en commentaar. Van zijn hand verschijnt binnenkort een gedetailleerde brochure over leven en werk van deze bijna vergeten kunstenaar.

Het beeldsnijwerk van Pieter Silvester Van Wallegghem voor de sint-Jacobskerk te Lichtervelde

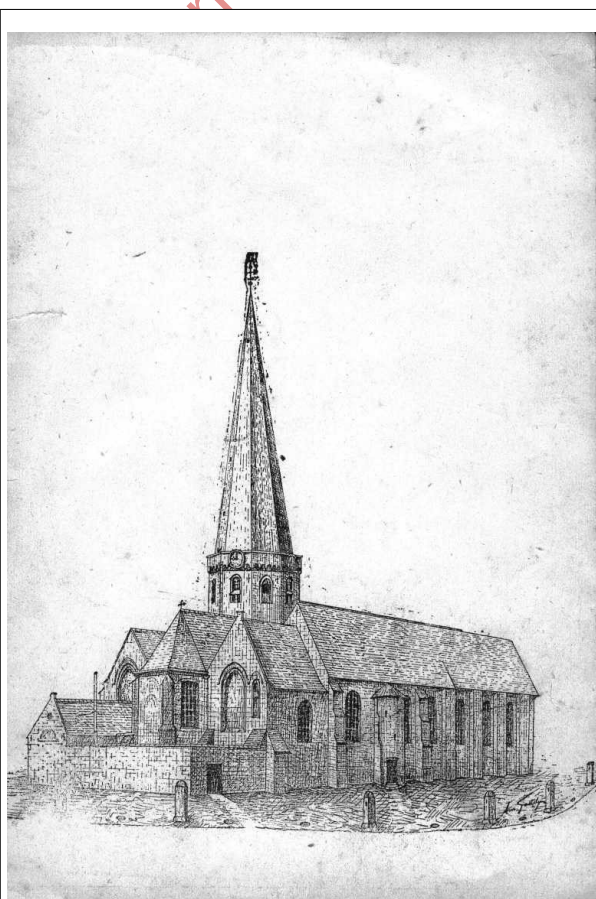
Georges Van Wallegghem

Bij de renovatie van de Lichterveldse parochiekerk werd ook het houtsnijwerk aan biechtstoelen, communiebank en predikstoel netjes weer opgepoetst. Voor wie een en ander nader bekijkt, zijn het stuk voor stuk kunstwerken die niet alleen door het technische kunnen van de maker, maar ook en vooral door de expressie van de beelden ver boven het gemiddelde uitstijgen. Communiebank en 2 van de vier biechtstoelen bevatten beeldsnijwerk van Lichterveldenaar Pieter van Wallegghem

1 Inleiding

In de lange corporatieve periode van het Oud Regime, heeft in Vlaanderen het verenigingsleven, voornamelijk geconcretiseerd in de ambachten en gilden, het doen en laten van vaklui en kunstenaars grondig beïnvloed¹. Het verplicht lidmaatschap en de ambachtelijke statuten, die uitpuilden van beroepscodes en -normen, waren bedoeld om de kwaliteit van de economische producten te verzekeren en ook om de ambachtlieden de noodzakelijke levenswaarborgen te bezorgen.

De strenge beroepsnormen, als gevolg van de heersende waarden in verband met kerk en maatschappij, waren wel een *noodzakelijke*, doch geen *voldoende* voorwaarde om kunst te doen ontstaan. Deze normen leidden wel tot vakkundige perfectie, maar slechts verrijkt door individueel artistiek talent, kon die perfectie uitgroeien tot kunst. Dat is de reden waarom slechts enkele van de vele meesters, die allen onder dezelfde werkomstandigheden functioneerden, als *primus inter pares* op de voorgrond konden treden; dat is ook de reden waarom alleen de namen van een Jan

De oude kerk van Lichtervelde, potloodtekening van Amand Goddyn, naar het origineel van Karel De Ceuninck.

¹ VERMEERSCH, V.: Gilden en Ambachten, Stedelijke Musea, 1988, p. 5.

Garemijn of een Hendrik Pulinx, van een Pieter Pepers of een Pieter Van Walleghem tot ons zijn gekomen. En nochtans begon reeds kort na hun dood de herinnering aan die kunstenaars te vervagen.

Hoe kon dat?

2 Houtsculptuur, een kunsttak in de vergetelheid

De sterk afgebakende beroepsvoorwaarden, volgens dewelke de ambachtslui moesten werken, hadden inderdaad niet alleen positieve gevolgen². Ze veroorzaakten soms menig hoogoplopend misverstand tussen de verschillende ambachten of tussen de leden van verzamelambachten. In het ambacht der schrijnwerkers, een verzamelambacht van schrijnwerkers, beeldsnijders en stoeldraaiers, waren ze voor de beeldsnijders ook een beletsel tot het zelfstandig uitoefenen van een eigen beroep. Door het feit, dat de beeldsnijder zijn talent ten dienste moest stellen van de opdrachtgever in samenwerking met en onder de naam van de schrijnwerker, liep hij veel kans als kunstenaar van het werk onbekend te blijven, niet zozeer tijdens zijn leven, maar zeker later. Zelfs na het afzwakken van die beroepsvoorwaarden, zien we nog lang in de kerkrekeningen alleen de naam van de schrijnwerker in verband met een kerkelijk kunstmeubel.

Maar andere factoren speelden in het vervagingsproces van het beeld der houtsnijders uit de 18de eeuw een rol.

Pieter Van Walleghem bijvoorbeeld, die in Lichtervelde geboren werd op 31 december 1697, begon zijn loopbaan als meester-beeldsnijder te Brugge omstreeks 1720. Hij sneed zijn beelden in een stijl die we barok en later rococo noemen. Barok en rococo werden door velen, zelfs tijdens het leven van Pieter, niet aanvaard. Deze stijlen werden beschouwd als overbodige wereldse pracht die niet paste in de kerk. Volgens de clerus leidde de barok in de kerk de aandacht der gelovigen af en belette de innerlijke beleving van het gebed. Vandaar een nostalgie naar de gotiek, met haar eigen introverte mystieke sfeer; een tendens die zich later zal uiten in de neogotiek met de gekende catastrofale gevolgen voor onze barokke kerken. Kunstenaars als Pieter kregen bij de neogotiekers geen kans en ze werden vergeten. Voeg daarbij nog de plunderingen en verwoestingen veroorzaakt door de Franse Revolutie en de beide wereldoorlogen en we hebben meteen de voornaamste bijkomende redenen voor de vervaging der namen van de houtsnijders uit de 18de eeuw opgesomd.

3 De Lichterveldenaar Pieter Van Walleghem

Omdat we die gang van zaken onjuist vinden, hebben we getracht door middel van een diepgaand onderzoek, een einde te maken aan de onwetendheid aangaande Pieter Van Walleghem. Aangezet door een paar artikels van Vromman, maakten we van Pieter een uitgebreide genealogische studie, en in een volgende publicatie van de Heemkundige Kring Karel Van De Poele uit Lichtervelde, zullen we dieper ingaan

² VAN DE VELDE, A.: De ambachten van de timmerlieden en de schrijnwerkers te Brugge, Gent, 1909, p.123.

op het leven en het werk van de kunstenaar^{3 4}. We zullen ons hier in het jaarboek verder bezig houden met het werk van Pieter gemaakt voor de parochie van Lichtervelde.

De eerste Romaanse kerk te Lichtervelde werd in 1583 door de geuzen verwoest. Na 1617 werd het gebouw heropgetrokken als een getrouwe weergave van de oorspronkelijke kerk. Voor die kerk, waar Petrus-Paul en Petronella Hendrijck hun petekind Pieter Silvester Van Wallegghem op 4 januari 1698 boven de doopvont hielden, maakte diezelfde dopeling vijfentwintig jaar later de communiebank.

4 De communiebank in de Sint-Jacobuskerk te Lichtervelde

Daar een communiebank bestaat uit schrijnwerk en beeldsnijwerk, moesten dus volgens de normen van het ambacht, een schrijnwerker en een beeldsnijder aangesproken worden. De keuze viel op de meester-schrijnwerker Arnold Pulinx en de meester-beeldhouwer Pieter Van Wallegghem, beiden werkzaam te Brugge⁵. Het contract

³ VROMMAN, F.: Vergeeten schoonheid in onze kerken . Barok- en Rococoscultuur in West-Vlaanderen, in: De Toerist, jg. 27, nr 14, 1948 en Barok- en Rococokunst in het Brugse, in: West-Vlaanderen, 7, 1958.

⁴ VAN WALLEGHEM, G., De beeldsnijder Pieter Van Wallegghem (1697-1776), in Vlaamse Stam, jg. 28, nr 9, september 1992.

⁵ RAB, Fonds Oud Lichtervelde, Resolutieboek 3, f° 59 v°: Op heden 11 mey 1722 soo bekennen sr Arnold pulinx meester schrijnwerckere ende p. van waelegghem fs Joos meestere beeltsnyder beede woonende binnen der stadt van brugghe aengenomen ende veraccordeert tewesen met dheeren regierders vande kercke der baronnie ende prochie van Lichtervelde nopende het maecken van eenen nieuwen communiebanck binnen de voorseyde kercke die van ghelijckenlijck den voornomden pulinckx ende waellegghem daer over bekennen voldaeen te sijn In der maniere naevolghend. Inden eersten verobligeeren sij aennemers hun de voorseyden communiebanck te maecken van het schoonste wageschot hout dat sij sullen becommen de vergaederinghe moet wesen twee duymen dycke de clochette van schoon eecken hout de tafel ende cnielbanck van vyf quaert dycke de lysten van deselve dyckte de beelthouwerij vande dyckte naer het werck verheesch hij moet lanck sijn tseventigh voeten immers aen den eenen meur tot den anderen passerende voor alle drye d'autoeren ende Capellen Inde chooren de hooghte drije voeten en iet den cniel banck streckende deure in welckencommuniebanck maeten ghemaeckt worden drije rovaele deuren elck met twee luycksels dat ist te seggen voor elcken aultaer eene. Int regardt vande beeltsnyderie van eenen cant de historien van het nieuwe testament ghelijck die heer ende meestere theodorus de donckere pastoor ende deken deser prochie sal opgeven desem precies te maecken inghevolghe de teekeninghe aen ons ter handt ghedaen bij de aennemers alle tgonne voorders dependeert tot het maecken vanden voorseyden communiebanck soo van houtte werck, yserwerck, slooten, letten, als andersinds immers alles watter voordie nodigh is, is tot latste van de aennemer gereserveert dat de heeren regierders alle de nootsaekelycheyt sullen moeten doen haelen te beweghen tot inde kercke van het voorseyde Lichtervelde thunnen laste ende dat voor de somme van tweentsestighpondt thien schellingen grooten courant de betaelynghe te doen in twee paeymten te weten vijf en twijntigh pondt groote als wanneer het werck half ghemaect sal sijn ende het resterende als wanneer het werck volmaect sal sijn ende bij soo verre iet int voorseyde werck waere buyten dese besprecken niet uytghevroght ofte conform de voorseyde teckeninghe soo sullen in sulck geval de aennemers verobligeert sijn tselve t'ermacken verbeteren thunnen coste ten seggen van mannen met dies verstande ist noot welcke werck moet voltrocken ende gestelt wesen in sijnen vollen staet voor de aenstaende kermisse van Lichtervelde die ordinaire comt inde maent van

werd ondertekend op 11 mei 1722. Deze bank heeft tot op heden alle ellende, veroorzaakt door afbraak en vernieling van de kerk, doorstaan.

Een merkwaardig voorval in verband met de communiebank staat vermeld in het resolutieboek van 1722. Tijdens de kermisdagen van Lichtervelde hadden jongelui de gloednieuwe communiebank *bespauwd en andersijns vuyl ghemaect*, wat hun niet in dank werd afgenomen. Op 26 september 1722 werd dan ook een resolutie ingeschreven, waarin de afschuw voor het gebeuren wordt vermeld en waarin de nodige maatregelen worden getroffen, opdat dit euvel zich geen tweede maal zou voordoen⁶. Maar niet alleen te Lichtervelde gaven jongeren blijk van oneerbiedig gedrag in de kerk; ook te Brugge moesten ze hiervoor in die tijd terechtgewezen worden⁷.

De communiebank in barokstijl, met elf panelen namelijk: de Allegorie van het Geloof, de Ark van het Verbond, de Toonbroden, het Brood en de Wijn, de Mannaregen, de Hostiedragende Kelk, de Allegorie van de Hoop, de Allegorie van de Liefde, het Lam van de Apocalyps, Jezus breekt het Brood met de Emmaüsgangers en de Allegorie van het Berouw, wordt in een inventaris van 1885 door pastoor J. Van Nieuwenhuysse

septembre den derden sondagh alle tgonne voorschreven alsoo van wedersijden wort geaccepteert onder tverband ende obligatie als naer rechte actum daete als voor ons ligt ende waeren onderteckent T. De Doncker handt deken en pastor in Lichtervelde de la fontaine B. Bouckaert mij als greffier J.B. De Cuupere arnouldt pulinx ende pieter van waeleghem.

⁶ RAB, Fonds Oud Lichtervelde, *Resolutieboek 3*, f° 49 v° en 50 r° & v°: Men adviseert en laet een jegelijk weten van wegen Bailliu, Burgemeester en Schepenen der Baronnie ende prochie van Lichtervelde op het vertoogh en clagte aen ons gedaen bij heer ende meester theodorus dedoncker pastoor deser prochie ende Deken vande Christenheit dat alreeds Den Communiebanck voort beseten ende vuyl ghemaect Door eenige Jonckeyt deser Prochie, hem bespauwende en andersijns vuyl mackende, Den welcken seer costelijck is ghemaect tot meerdere eere en glorie van godt ende de heilige Moeder Maria becost met de milde almoussen door eenige goede genegene prochiaenen. In eenige jaeren bij hun gejoint, ende opgeoffert aen de capelle ende gilde vanden Altaer van Onse L. Vrouwe binnen dese kercke van Lichtervelde dat hem niemant wien het sijn magh, op de hooghtijden, sondagen heiligh daghen in elck Jaer ofte andere Daegen inde wecke hem en vervoordere te besitten, den voorseyden communiebanck maer van doen sittende ofte cnielende twee behoorelijcke voetstappen, oock niemant hem en vervoordere op de hooghtijden, sondagen, heiligh daghen den feesttdagh van St Margarieta ende kermisse te sitten ofte cnielen inden grooten choir ende op den voettraping commende De selven op peyne van bij iedereen daer jegens contravenierende voor D'eerste Reyse te verbeuren een boete van twee schellingen zes grooten ende voor de tweede reyse vijf schellingen grooten Dat de ouders sullen moeten verantwoorden voor hunne kynderen de meesters en de meesteressen voor hunne dienstboden autoriseren ten effecte den onse drije officieren ende kerckballiu om sonder dissimulatie ende niemant vande inwooners aensiende dese onse ordonnantie precies ende exactelyck te observeren ende hun telckens bij toere te laeten vijnden inde gosddiensten op peyne dat men thunnen laste sal agieren als naer raede ende op datten niemant en pretextere ignorantie van dese onse ordonnantie hebben wij goet gheceurt ende geordonneert soo wij goet ceuren en ordoneeren mits desen den eersten saterdagh daer naer te afficxeren ter kerckestichel van Lichtervelde aende Deuren te placken : Actum t'onser vergaederinghe van den sesentwintichsten September seventhien hondert tweeën twijntigh, mij griffier... J.B. De Cuypere.

⁷ THERRY, M.: Verlichten en veranderen, verenigen en scheiden. Enkele functies van de godsdienst in het dagelijks leven op de parochie tijdens de 17de eeuw, in : *De Onze-Lieve-Vrouwekerk te Brugge*, JKOT, 1997, p. 63.

aangehaald. Hij heeft het over: *Eene communiebank dwars over de kerk stijl renaissance, mooi gesneden in wagenschot.* Momenteel is het middenpaneel verwerkt in het altaarblok, dat, conform aan de nieuwe richtlijnen, centraal in de kerk opgesteld staat. De andere panelen staan nog op hun oorspronkelijke plaats.

De 4 hoekstenen van het christelijk geloof werden in de medaillons van de communiebank uitgebeeld: bovenaan het Geloof, gesymboliseerd door het kruis; onderaan de Hoop, voorgesteld door het anker.

Bovenaan de Liefde, voorgesteld door een vlammend hart en onderaan het Berouw. Bemerkt tevens het zwierig lijnenspel van volutes, acantusbladeren, korenaren en druiventrossen.

Speciaal zijn de allegorieën van Het Geloof, De Hoop, De Liefde en Het Berouw. De vier vrouwenbustes worden voorgesteld in een eenvoudig rond medaillon, met voor de eerste drie het symbool (respectievelijk het kruis, het anker en het vlammend hart), terwijl de vierde figuur versierd is met een hals- en een hoofdsnoer van parels. Bijzonder mooi is het aangezicht van deze Allegorie van Het Berouw, accuraat en levendig gesneden. De diverse gewaden vertonen de krachtige breed gebeitelde

plooien, die we in het werk van Pieter Van Wallegghem zo vaak zullen aantreffen. Telkens worden de medaillons vastgehouden door een omgekeerd gearceerd stoelprofiel, waarvan de uiteinden volutes worden en die versierd zijn met korenaren en druivenranken, symbolen der H. Eucharistie. In de panelen ontwaren we tevens de zeer typische zonnebloem, waaruit acanthusbladeren ontspringen. Dit vaak aangehaalde kenmerk van het werk van Pieter Van Wallegghem, vinden we niet meer terug in de communiebank van de Sint-Amanduskerk van Wingene uit 1731. Op de communiebanken van de Sint-Jacobskerk te Hoeke uit 1747 en van de Sint-Jacobskerk te Gits uit ca 1750 staat dan weer die zonnebloem centraal. De overige panelen vertonen identieke kenmerken.

De preekstoel van de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Veldegem, oorspronkelijk opgesteld te Lichtervelde © KIK - Brussel

Op 8 oktober 1732 werd een contract afgesloten tussen enerzijds deken de Donckere en de overige regeerders der kerk en anderzijds Pieter Van Wallegghem, meester-beeldsnijder, en Jan Verfaillie, meester-schrijnwerker, voor het maken van een nieuwen preekstoel voor de parochie van Lichtervelde⁸. De grootte, de vorm en het voorkomen, evenals de stijl van de preekstoel moesten dezelfde zijn als die in de kerk der paters Jezuieten te Brugge, behalve dat er slechts één trap zou gemaakt worden en dat het klankbord in schelpvorm zou opgehangen worden aan een ijzer in de vorm van een koord met kwispels⁹... De preekstoel moest tegen Sint-Margareta, dus 20 juli van 1733, geleverd worden en dit na grondige oplevering te Brugge.

De in 1732-33 door Pieter Van Wallegghem gesneden predikstoel voor de Sint-Jacobskerk van Lichtervelde, hebben de kerkregeerders vervangen door een in 1859 geplaatst werk van de beeldhouwer Van Biesbrouck uit Gent¹⁰. Dat de heren van de

⁸ RAB, Fonds Oud Lichtervelde, Resolutieboek 4, f° 77.

⁹ VAN ZUYLEN VAN NEYEVELT, A.: *La chaire de vérité de l'église S. Walburga à Bruges*, in: *Handelingen van het genootschap voor geschiedenis van Brugge*, LXXIII nr 10, 1930, pp. 148-158.

¹⁰ Archief der Dekenij te Lichtervelde, Verslagen der Kerkfabriek 1804 - 1875. In de zitting van 4 januari 1857 besloten de leden van de raad der kerkfabriek onder leiding van pastoor J. Van Nieuwenhuysse een nieuwe predikstoel te laten maken, naar het plan van de onderpastoor Clarisse van Wingene, *'omdat de bestaende predikstoel geenszins in betrek is met de staet der Kerk, ja dat het onmogelijk is hem langer te gebruiken zonder er zeer merkelijke reparatien aen*

kerkfabriek van Lichtervelde het verlangen hadden om te vernieuwen, moge blijken uit het feit dat die zogezegde *gammele* preekstoel, zij het hersteld, tot op heden dienst doet in de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Veldegem.

Onze-Lieve-Vrouwekerk te Veldegem. Paneel op de preekstoel. Boven: ??? en onder ???. Eigen foto 1988.

Deze predikstoel in de parochiekerk van Veldegem en die van de Sint-Walburgakerk te Brugge¹¹, gemaakt door Artus Quellinus de Jongere, zijn inderdaad van hetzelfde

te doen of in gevaer te zijn van ongelukken, zoo dat hij onherstelbaer gevonden word'.

¹¹ Zie ook de kansel in de kerk der Ongeschoeide Karmelieten te Brugge.

type: hun klankbord is een grote schelp, de kuip met portret-medailles wordt gedragen door één centrale figuur: een vrouwenfiguur met in de hand een kruis en kelk als voorstelling van de Kerk. Dit steunend beeld is een driedimensionele figuur, die vrij in de ruimte staat. Het uitzicht van de preekstoel van Veldegem is, in vergelijking met die van Quellinus de Jongere, eenvoudiger wegens de vereenvoudiging van de trap en wegens het ontbreken van de engelen met bazuin onder het klankbord. Ze werden vervangen (?) door twee rechte steunen, die storend werken en niet passen in *de forme, fatsoen en...de art goût* van de preekstoel van Brugge. Wanneer dit gebeurde, weten we niet.

In 1864 werd te *Zedelghem-Veld*, nu Veldegem, een nieuwe kerk en een pastoraal huis gebouwd volgens de plannen van bouwmeester De Buyck¹². Pastoor Vuylstecke was de grote bezieler van de bouw van de nieuwe kerk te Veldegem; hij nam 1/3 van de kosten van de bouw voor zijn rekening. Is hij het, die de preekstoel van Lichtervelde, die sinds 1859 geen dienst meer deed, naar Veldegem deed overkomen? Noch op de pastorie van Veldegem, noch in de archieven van de pastorie van Zedelghem, noch in het rijksarchief van Brugge, is daar een spoor van terug te vinden. Maar de beschrijving van de kansel in de kerkrekening laat er geen twijfel over bestaan dat de huidige preekstoel van Veldegem, deze is die in 1732 door Pieter Van Wallegem werd gemaakt voor de parochiekerk van Lichtervelde¹³.

5 Twee barokke biechtstoelen te Lichtervelde, vroege werken van beeldsnijder Van Wallegem?

Er wordt door English ook melding gemaakt van snijwerk voor twee biechtstoelen voor de Sint-Jacobuskerk door Pieter Van Wallegem, echter zonder een verwijzing naar een of andere bron. De stijl van het werk laat vermoeden, dat we inderdaad met een vroeg werk van Pieter te maken hebben¹⁴.

Deze barokke biechtstoelen staan nu tegenover elkaar opgesteld in de kruisbeuk van de kerk. Boven het middenvak van de biechtstoel in de noorderdwarsbeuk vindt men een voorstelling van de Goede Herder en het Oog van God; de zijvakken hebben bovenaan medailles met de bustes van de HH. Petrus en Paulus. De biechtstoel in de zuiderdwarsbeuk bevat medailles van Christus en Maria Magdalena en in de biecht-hokjes is er snijwerk met voostellingen van de verloren zoon en de boetvaardige Petrus.

¹² RONSE, F.: *Zedelghem-Veldegem, Beschrijving en Geschiedenis*, 1934, p. 267.

¹³ VROMMAN, F.: *Pieter Van Wallegem (Lichtervelde ± 1695-Brugge 1776)*, in: *Liber Amicorum André Van Houtryve, West-Vlaamse Gidsenkring, Brugge, 1990*. De preekstoel in Veldegem werd door F. Vromman op basis van stijlkenmerken aan Pieter Van Wallegem toegeschreven.

¹⁴ ENGLISH, M.: *De Sint-Lenaarsbeevaart*, 1950, p.25. Volgens het Fotorepatorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen is de Biechtstoel noord te dateren in de tweede helft van achttiende eeuw, zijn tegenhanger aan de zuidkant in de tweede helft van de negentiende eeuw. MEIER-ROOSE, B. & VERSCHRAEGEN, H.: *Fotorepatorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen, Provincie West-Vlaanderen, Kanton Torhout*, Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium, Brussel, 1976.

Bovenaan de figuren van Christus en de rouwmoedige zondares Maria-Magdalena in de medaillons boven de biechthokjes in de zuiderkruisbeuk. Onderaan, als tegenhanger in de noorderkruisbeuk, de koppen van Petrus en Paulus.

Tot daar het tot op heden gekende werk van Pieter Van Walleghem in Lichtervelde. Maar andere werken van Pieter werden verspreid over gans het toenmalig bisdom van Brugge; daarbij hoorde ook de gemeente Sint-Margriete in het huidige Oost-Vlaanderen. In een meer gedetailleerde monografie, waarvan sprake hierboven, worden alle gekende werken die in de volgende tabel voorkomen besproken.

6 Chronologische tabel

van al de werken, die in de archieven of in de literatuur met Pieter Van Walleghem in verband werden gebracht:

Tijdstip	Plaats	Omschrijving	Kostprijs	Referentie
1722	Sint-Jacobskerk, Lichtervelde	2 biechtstoelen		English (1950)
11/05/1722	Sint-Jacobskerk, Lichtervelde	Communiebanc	62-10-0	Rijksarchief Br., Oud Licht. 3, f°59v°
31/08/1722	Sint-Godelieveabdij, Brugge	20 gevleugelde engelhoofden	4-6-8	Arch. Godelieveabdij, abdijsrek., 1722,
29/01/1723	Sint-Godelieveabdij, Brugge	4 <i>cartelen</i>	1-0-0	Arch. Godelieveabdij, abdijsrek., 1723
20/06/1723	Sint-Godelieveabdij, Brugge	7 engels, 2 posturen	15-12-6	Arch. Godelieveabdij, abdijsrek., 1723
Ca 1725	Sint-Amanduskerk, Hoogdele	Communiebanc		Vromman (1990)
08/06/1726	Sint-Godelieveabdij, Brugge	Koorbanken	88-0-0	Vromman (2000)
1727	Sint-Jacobskerk, Brugge	Sint-Anna altaar		Vromman (1990)
1728-1729	Sint-Rikerskerk, Bredene-dorp	tabernakel	16-0-0	Rijksarchief Br., Brug. Vrije, 11600 f°63v
1728-1729	Sint-Rikerskerk, Bredene-dorp	4 kandelaars	6-9-0	Ibidem, f°64
1728-1729	Sint-Janskerk, Kachtem	OLV-altaar	Meer dan 42£	Stadsarchief Br., Processen., nr 1752
Ca 1729	Pastorie Lissewege	tuinsieraden		Stadsarchief Br., Staat v.goed: 8742
16/09/1729	Sint-Eligiuskerk, Ruddervoorde	Christusbeeld	6-0-0	Stadsarchief Br., Staat v. goed: 8742
Ca 1730	Sint-Martinuskerk, Koolkamp	Communiebanc		Vromman (1990)
1730	Sint-Eligiuskerk, Ruddervoorde	kruis altaarpyramiden kerkleraars op voet	11-10-2	Rijksarchief Br., Kerkfabriek 1730
1731	Sint-Amanduskerk, Wingene	Communiebanc 6 kandelaars	65-3-4	Kerkrekeningen Sint-Amanduskerk
08/10/1732	O.L.V.-kerk, Veldegem	Preekstoel		Rijksarchief Br., Oud-Licht. 4, f°77
06/12/1732	Sint-Amanduskerk, Wingene	Kruis voor altaar St.-Marcou	7-10-0	Rijksarchief Br., aanwinsten 1148
ca. 1732	Sint-Amanduskerk, Wingene	<i>Croonement</i> voor altaar St.-Marcou	24-9-4	Rijksarchief Br., aanwinsten 1148
1732	Sint-Martinuskerk, Loppem	6 kandelaars		Vervenne (1974), rek. OLV.-kapel
1732	Abdijkapel Voormezele	altaar		Bisschopp. Arch. Br., C14
1733	Sint-Rikerskerk, Bredene-dorp	4 kandelaars	8-9-0	Rijksarchief Br., Brug. Vrije, 11690
Ca 1735	Sint-Pieter en Paulus, Middelburg (OVL)	Communiebanc		Vromman (1958)

Tijdstip	Plaats	Omschrijving	Kostprijs	Referentie
Ca 1738	Proces Barbotin, Brugge	houtwerk van diligence	5-4-0	Stadsarchief Br, Processen nr. 1739
1738-1740	Sint-Pieterskerk, Dudzele	Sint-Leonardusbeeld	4-8-4	Rijksarchief Br, kerkfab. 139 f°29
ca. 1740?	Sint-Godelieveabdij, Brugge	Preekstoel		Vromman (1958)
Ca 1740	Hof van Pittem, Brugge	bibliotheek		Devliegheer (1975)
08/10/1740	Sint-Amanduskerk, Wingene	Koorbanken	4-13-4	Kerkrekeningen St-Amandus
Ca 1740	Sint-Martinuskerk, Sijsele	Sint-Maartensbuste	2-16-00	De Smedt (s.d)
29/12/1741	Sint-Pietersbandenkerk, Oostkamp	4 kandelaars	4-8-0	Rijksarchief Br., Kerkfabriek 89
23/05/1742	Sint-Pietersbandenkerk, Oostkamp	4 kerkvaders op voet <i>2 farbeladen</i>	7-0-0	Ibidem
Oktober 1742	Sint-Donaaskerk, Brugge	2 leeuwen, koorgestoelte		Bisschopp. Arch. Br, Kerkrek. 1742 G40
1742-1744	O.L.V.-kerk, Brugge	herstellingen	13-6-0	Rijksarchief Br., Kerkfabriek Oud nr 1228
1743	O.L.V.-kerk, Brugge	Klankbord preekstoel	60-0-0	Couvez (1852) 60-0-0
1743-1747	Hof van Pittem, Brugge?	?	35-16-8	Bisschopp.Arch. Br, G297, f°34v°
1744	Sint-Salvatorskerk, Brugge	<i>Baroksnijwerk</i> voor vaandel	3-0-0	Bisschopp.Arch.Br, S368 f°170v°
1744-1746	O.L.V.-kerk, Brugge	Onderhoud preekstoel	0-8-0	Rijksarchief Br., Kerkfabriek Oud nr 1226
1745	Sint-Amanduskerk, Beernem	Geklede O.L.V.	5-14-0	Rijksarchief Br., Kerkrek. oud 88*f°5v
ca. 1745?	Sint-Rikerskerk, Bredene-dorp	Koorzetels	60-0-0	Vromman (1990)
1746-1748	Sint-Nicolaaskerk, Westkapelle	tabernakel	10-10-0	Rijksarchief Br., Kerkrek. 38 f°59
24/05/1747	Sint-Jacobskerk, Hoeke	Communiebanc koorbanken kerkmeesterzetel	34-13-4	Rijksarchief Br., Brug. Vrije, 12239
1749	Sint.-Margarethakerk, Knokke	4 kandelaars	4-0-0	Rijksarchief Br., Brug. Vrije, 12455
1750	Sint-Jacobskerk, Gits	Communiebanc		English (1950)
Ca 1750	Sint-Bartholomeus, Nieuwmunster	preekstoel		Vromman (1990)
Ca 1750	Sint.-Margarethakerk, Sint-Margriete	Sint.-Margaretha altaar en beeld	10-0-0	De Potter (1870)
17/10/1751	Kasselrijhuis Kortrijk	altaar kapel	28-10-0	Rijksarchief Br., Bruine Pakken, 6227
1753	Sint-Amanduskerk, Wingene	6 kandelaars	12-0-0	Rijksarchief Br., aanwinsten 1148
22/12/1753	Sint-Amanduskerk, Wingene	Tabernakel	8-11-10	Rijksarchief Br., aan-

Tijdstip	Plaats	Omschrijving	Kostprijs	Referentie
				winsten 1148
1753	Sint Salvatorskerk, Brugge	4 kandelaars	9-6-8	Bisschopp. Arch. Br., S350
18/03/1754	Sint-Amanduskerk, Wingene	2 engelen+ snijwerk tabernakel	11-8-2	Rijksarchief Br., aanwinsten 1148
1754	Sint-Salvatorskerk, Brugge	8-armige luchter (model)	3-0-0	Bisschopp. Arch. Br., S350
1754	Sint-Rikerskerk, Bredene-dorp	<i>beltwerck</i>	2-10-0	Rijksarchief Br., Brug. Vrije, 11701
1755	Sint-Salvatorskerk, Brugge	(offer-)blok	1-18-4	Bisschopp. Arch. Br., S369
1756	Sint-Salvatorskerk, Brugge	2 <i>ryven</i>	5-0-0	Bisschopp. Arch. Br., S350
1757	O.L.V.-kerk, Pittem	Sint-Godelieve groep voor altaar	17-6-4	Rijksarchief Br., Kerkrekening 145
1758	Sint-Salvatorskerk, Brugge	4 kandelaars	1-13-1	Bisschopp. Arch. Br., S 350
1760-1761	Halletoren Brugge	Klaviertoetsen halletoren		Stadsarchief Br., Stadsrek.
1766	Sint-Salvatorskerk, Brugge	8 leeuwen + sieraden koorbank	12-16-8	Bisschopp. Arch. Br., S 568 f°23
1768	Sint-Martinuskerk, Loppem	Voetstuk St.-Martinusbuste		D'hoop (1873)

Nota's bij de tabel:

- Zie de Bibliografie voor de referenties naar de literatuur;
- De nog bestaande werken, voor zover bekend, zijn in vette letters gedrukt;
- De prijzen zijn uitgedrukt in ponden, schellingen en groten.

7 Bibliografie

- COUVEZ, A Inventaires des objets d'art, qui ornent les églises et les établissements publics de la Flander Occidentale, Brugge, 1852
- D'HOOP, F.H. Le village de Loppem, in: Annales de la Société d'Emulation, 8, Brugge, 1873
- DE POTTER, F. e.a. Geschiedenis van de gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen, tweede deel, Gent, Ste-Margriete, 1870-1872
- DE SMEDT, J. Uit oude kerkrekeningen, in: 1000 jaar Sijsele, Brugge, s.d.
- DEVLIEGHER, L. De huizen van Brugge, in: Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen, delen 2-3, Lannoo, 1975
- ENGLISH, M. De Sint Leenaertsbeevaert te Dudzele, 1950
- VROMMAN, F. Barok- en Rococokunst in het Brugse, in: West-Vlaanderen, 7, 1958
- VROMMAN, F. Pieter Van Wallegghem (Lichtervelde ±1695 – Brugge 1776), in: Liber Amicorum André Van Houtrijve, West-Vlaamse Gidsenkring, Brugge, 1990
- VROMMAN, F. Rijke houtsculptuur in West-Vlaamse kerken (1600-1750), in: Jaarboek van de West-Vlaamse Gidsenkring, nr. 3, 2000